

I en gammel dansk Koloni.

Geografisk Tidsskrift, Bind 44 (1941)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0044-PDF/gto_0044_69196.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=69196>

pdf genereret den : 22/5-2008

I en gammel dansk Koloni.

Af Sophie Petersen.

1. Et Besøg paa Guineakysten.

Vi staar paa en fremspringende Klippe faa Kilometre Øst for *Accra*, Guldkystkoloniens Hovedstad. Foran os ligger Fæstningen *Christiansborg Castle*; Guineabugtens voldsomme Brænding slaar op mod de hvide Mure, slanke Kokospalmer duver over den gule Sandstrand, hvor Negrenes Kanoer ligger i Læ af de gamle Bastioner, og over det hele kaster en hed, tropisk Sol sine Straaler.

Indgangen til Fæstningen bevogtes af en Negersoldat fra „The Goldcoast Regiment“, og alt synes saa fjernt som muligt fra Danmark. Men nærmer vi os Porten, ser vi over Indgangen Christian VI's kronede Navnetræk og Aarstallet 1790, og inde i Porten ligger en Ligsten med Navnet paa en dansk Guvernør, som faldt i Kamp for Fæstningen. I Slotsgaarden fører en Trappe op til en Bastion med fire Meter tykke Mure, der er forsynet med Skydeskaar og Skoldehuller, ogsaa den bærer Christian VI's Navn. Til højre for Indgangen ligger det gamle danske Slotskapel med Aarstallet 1791 over Portalen, og oppe paa Bastionen finder vi danske Bronzekanoner, hvorpaa der staar 1752 og 1780.

I Slotsgaarden er der nogle Porte forsynet med svære Jerngitre, man ser gennem dem ned i de skumle Fængsler, hvor Negerslaverne stuedes sammen, efter at de var fanget i Ashantis Skove, og gemtes, til de store Slaveskibe kunde sejle dem over til Vestindien.

Vi er her paa gammel dansk Grund, men over Christiansborg vajer „Union Jack“, for Fæstningen har fra 1850 været engelsk og tjener som Bolig for Guvernøren over Guldkystkolonien.

Taler man med Negersoldaten oppe paa Bastionen og fortæller ham, at man er dansk, vil han straks gøre en opmærksom paa, at nogle af hans Venner nede i det lille Christiansborg Settlement ved Foden af Fæstningen har danske Navne.

Da jeg i Sommeren 1937 opholdt mig i Accra, fik jeg Lejlighed til at komme i Forbindelse med H. P. Swanekier, Overhovedet for en dygtig Neger-slægt, der nedstammer fra en dansk Guvernør, som i 1810 ægtede en Negerkvind. Det var væsentlig 4. og 5. Generation, som jeg traf under mit Besøg i den swanekierske Familie, hvor man er stærkt interesseret i og værner pietetsfuldt om Slægtens danske Minder. Man viste mig med Stolthed Stamfaderens

Christiansborg Castle.

danske Bibel og Huspostil og Vielsesattesten fra Guvernør Swanekiers Bryllup med Negerpiggen i Christiansborgs Slotskapel. Familien Swanekier er ret velstillet. H. P. Swanekier og hans Sønner er „Cocoa dealers“ d.v.s. handler med Kakao, Guldkystens Hovedeksportvare, som de opkøber hos Negerhusmændene, der ejer de mange smaa Plantager inde i Landet, og de sælger den saa videre til de engelske Købmænd. Adskillige af de unge har gaaet i Skole paa „Achimota“, den store Uddannelsesanstalt for Negre, som Englænderne har bygget lidt uden for Accra; den omfatter alle Undervisningstrin lige fra Børnehave til Universitetet.

Swanekier og hans Sønner gik med mig en Tur rundt i den lille By forbi det gamle Slavemarked, hvor man endnu ser Trappen og et Stykke af den Platform, hvorpaa Slaverne var udstillet, mens Auktionen holdtes. Til sidst naede vi ud til den danske Kirkegaard, som ligger nær Stranden indhegnet af en lav, hvid Mur og med slanke Kokospalmer vajende over de gamle Gravstene. Paa

en Del af disse kan man endnu læse Skriften, som fortæller om mangen dansk Mands eller Kvindes sørgelige Skæbne i Dansk Guinea. Af Indskrifterne noterede jeg følgende: *Præsten Theodor Sigfred Franck* f. 1812, kom til Guinea December 1842, død Februar

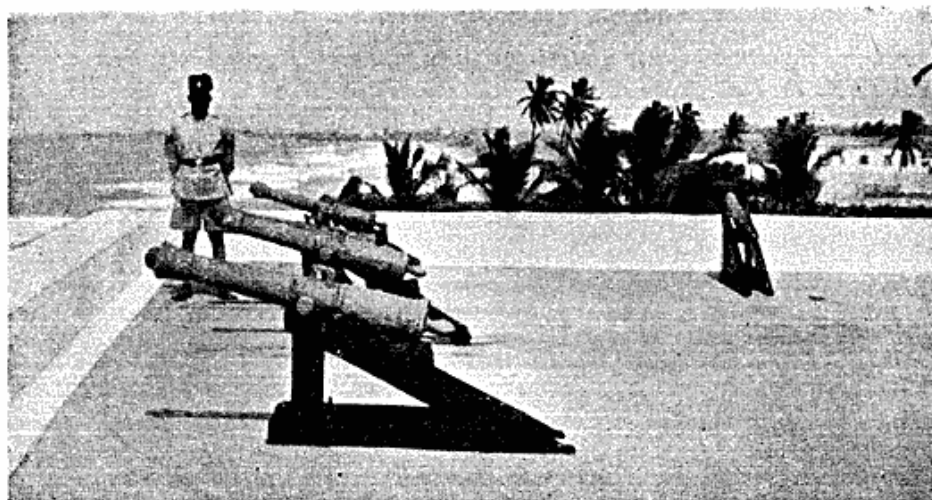
S. P. fot.

Indgangen til Christiansborg Castle.

1843. *Fanny Louise Hansen f. Mehren*, f. 1820, død 1845 efter 6 Maaneders Ophold i Guinea. *Guvernør Wilckens*, død 1842, samme Aar som han kom derud. *Johanne Henriette Hatting*, f. 1810, død 1833 i April, ankommet til Guinea i Februar samme Aar.

Klimaet paa Guineakysten var selvfølgelig dengang det samme som nu, hedt og fugtigt, men man forstod ikke at værne sig mod Menneskets værste Fjende i Troperne: Myggene. Nu sover man under Moskitonet og tager hver Dag en Dosis af et eller andet Kininpræparat, men dengang anede man ikke, at det var Myggene, som paaførte Mennesket Gul Feber og Malaria. Og saa var tillige

Tilværelsen i hine Tider blottet for alt det, som nu anses som nødvendigt, for at Europæerne kan holde ud i Troperne. Værelserne var saa smaa og usle, at man nutildags ikke kunde tænke sig at bruge dem i et Klima, hvor store Rum og Gennemtræk er en Nødvendighed, Drikkevand fik man fra grumsede Brønde, og man kom heller ikke regelmæssigt hjem paa Ferie i Danmark. Det var derfor ikke mærkeligt, at Dødelighedsprocenten blev kolossal stor.

S. P. fot.
Gamle danske Kanoner med Aarstal 1752 og 1780. Christiansborg.

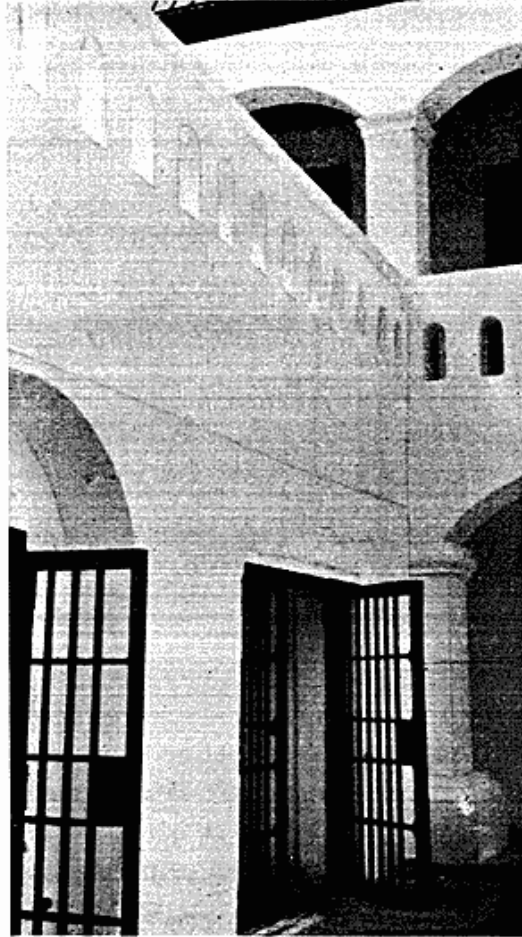
Guldkysten er nu ligesom i Fortiden „De sortes Land“. Kun inde i Accra bor en lille Flok Europæere. Det er nemlig udelukkende de øverste Embedsmænd og Lederne af Stormagasinerne, af Bankerne og af de store Dampskibsselskaber, som er Hvide, ellers er det Negrene selv, som ordner det hele. De ekspederer i Bankerne og paa Posthuset, hvor man kan købe de smukke Frimærker med Billeder af Christiansborg, og paa Apoteket faar man de nødvendige Kininpræparater udleveret af sorte Farmaceuter.

En elegant Selvejrbil farer forbi, jeg faar at vide, at den fine Neger, som sidder mageligt tilbagelænet derinde, er en Ashanti-Høvding. I gamle Dage er maaske nogle af hans Forfædre blevet slæbt samme Vej som Slaver. Men der kommer Rutebilen, „Christiansborg—Accra“ staar der paa den, og ad Christiansborg-Road gaar Vejen tilbage til Accra.

2. De dansk-guinesiske Koloniers Historie.

I det 15. Aarhundrede begyndte Portugiserne den Række Opdagelsesrejser langs Afrikas Kyst, som førte til, at Vasco da Gama

fandt Søvejen til Indien i 1498. De kaldte den Del af det vestafrikanske Kystland, som strækker sig fra Gambiafloden til Cap Negro, for Guinea, og Navnet er vist en Fordrejning af Betegnelsen for et guldrigt Land, som man troede fandtes i Afrikas Indre.

S. P. fot.

Indgang til Slavefængslerne. Christiansborg.

1482 begyndte Portugiserne at anlægge Forter og Handelsstationer paa Guineakysten og at handle med de Indfødte. Navne som Slavekyst, Guldkyst, Elfenbenskyst og Peberkyst, der anvendes den Dag i Dag, fortæller, hvilke Handelsvarer, man fik fra de forskellige Dele. Guldet og Slaverne var det mest værdifulde, og i Længden tillod andre Nationer selvfølgelig ikke Portugiserne at være ene om disse Fordele. Hollænderne og Englænderne meldte sig som de første og slog sig ned paa Kysten i Slutningen af det 16. Aarhundrede, senere kom andre søfarende vesteuropæiske Nationer til, og baade Franskmænd, Svenskere og Danske paaførte Portugiserne

Konkurrence. Selv Brandenburgerne gjorde paa den store Kurfyrstes Tid et Kolonisationsforsøg og byggede 1683 Vest for den nuværende Havneby Takoradi Slottet „Grosz Friederichsburg“ og „Fort Dorothea“, begge Dele opførtes af Sten bragt derud fra Tyskland. Lederen af Foretagendet var Major Friederich von der Gröben, som har berettet derom i sin „Guineischen Reisebeschreibung“.

Omkring Midten af det 17. Aarhundrede stiftede nogle Købmænd i Glückstadt i Holsten „Det afrikanske Kompagni“, og begyndte

S. P. fot.

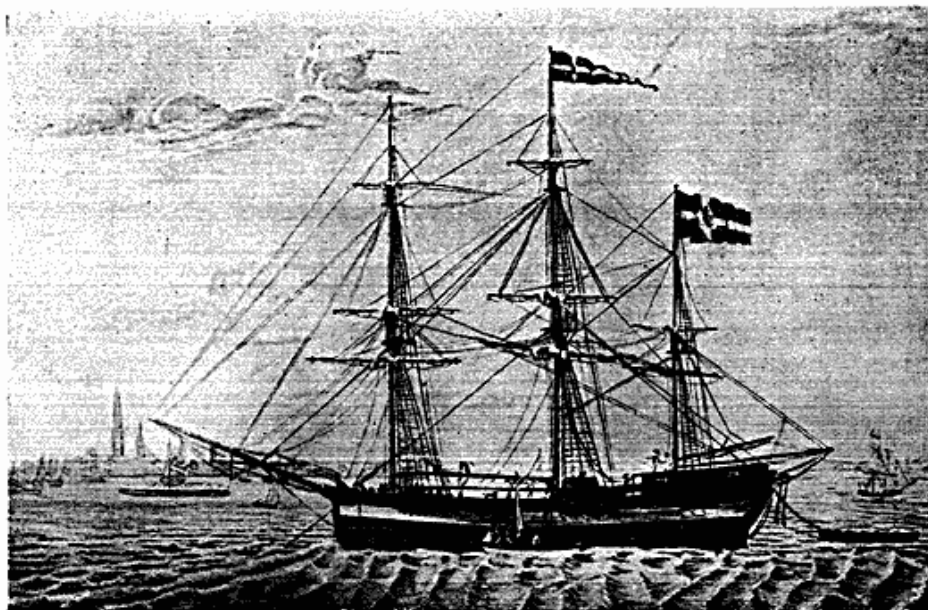
Den danske Kirkegaard i Christiansborg Settlement nær Accra.

nær det nuværende Accra at anlægge en Handelsloge. 1661 tog man fat paa Opførelsen af et Fort, efter at man af den lokale Høvding havde købt Stedet, det skulde ligge paa, for 7 Guldmark. De nødvendige Bygningsmaterialer maatte hentes fra Danmark, og det tog derfor 9 Aar at opføre Fortet, som efter Christian V fik Navnet Christiansborg.

Forbindelsen mellem Europa og Afrika var i de Tider daarlig, og da Kommandanten paa Christiansborg i 1679 havde været uden Efterretning fra Danmark i to Aar, solgte han ganske roligt Fæstningen til Portugiserne, og først 1683 blev den atter købt tilbage. 10 Aar efter blev den ved List erobret af en indfødt Slavehandler. Han spadserede i Spidsen for 80 ubevæbnede Negre ind i Fæstningen, hvis Besætning ved Sygdom var indskrænket til kun 25, og købte Flintebøsser. Derpaa bad han, om hans Folk blot lige maatte have Lov til at prøve Bøsserne, hvorefter Negrene, som havde Kugler gemt paa sig, ladede Bøsserne og vendte dem mod de Danske. I Løbet af et Øjeblik havde Negrene Magten i Fæstningen, Kom-

mandanten flygtede til det nærmeste hollandske Fort, medens Slavehandleren iførte sig hans Gallauniform. Et helt Aar regerede Negrene paa Christiansborg og lod ved enhver tænkelig Lejlighed Kanonerne salutere. Og for en Sum af 3000 Rigsdaler maatte vi Aaret efter købe Fæstningen tilbage.

Der kom meget Guld til Danmark fra Christiansborg, og fra 1688—1747 bar vore Dukater paa Bagsiden et Billede af Fæstnin-

Dansk Slaveskib „Kongen af Ashianthe“ 1803.
Efter Maleri paa Kronborgmusæet.

gen og Ordet „Christiansborg“. Den første af disse Dukater møntedes allerede 1657, da det første Skib kom til Danmark med Guld, den bærer et Billede af Skibet og Ordet „Tandem“ (endelig). Den var Julegave fra Frederik III til hans Dronning.

Christiansborg var Hovedfortet, hvor alt, hvad de andre danske Forter og Loger (Augustaborg, Fredensborg, Kongenssten, Prinsenssten og Prøvesten) opkøbte af Negrene, samledes, og paa Christiansborg Rhed ankrede baade danske og fremmede Skibe. Af Negrene købte vi Guld, Elfenben og Krydderier, men den vigtigste Handelsvare var dog Slaver, som førtes til Vestindien og solgtes der. Handelen var Byttheandel, og der betaltes med alle Slags Varer: Tøjer, Messing- og Kobbering, Glasperler, Spejle, Brændevin og Ammunition. Forterne laa alle nær Christiansborg og var ligesom denne blændende hvide og anselige Bygninger. Da alt Byggematerialet har maattet hentes fra Danmark, er det i Virkeligheden

imponerende, at man har kunnet bygge saa meget. Hertil kom yderligere den Vanskelighed, at alle Varer maatte opløses paa en aaben Kyst.

Paa Guineakysten blæser Sydvestmonsunen og sender Atlanterhavets Bølger ind mod Stranden, hvor de brydes i Verdens vældigste Brænding „Calemaën“, som den kaldes. Man kan høre dens Brus viden om, og til Tider er den saa stærk, at Landing er umu-

Familien Swanequier.

S. P. fot.

lig. Der bruges særlige, stærkt byggede Brændingsbaade, som ros af 10—12 kraftige Negre. De ror hele Tiden af alle deres Kræfter, medens den, som passer Roret raaber og skriger for at angive Kursen og gøre opmærksom paa de Bølger, der skal benyttes. Baaden løftes op af Bølger, synes et Øjeblik at balancere paa dens Top for derefter at synke ned i Bølgedalen. Paa den Maade naar man gennem Brændingen, hvorefter Baaden sættes paa Grund inde paa Stranden, og de indfødte bærer Varer og Mennesker i Land.

De fremmede Nationer havde kun Magten ved Kysten lige omkring Forterne, saa langt disses Kanoner naaede, længere inde i Landet har de aldrig haft noget at sige, og ofte laa de i Krig indbyrdes eller blev overfaldet af Negrene, af hvem de maatte købe Retten til Benyttelsen af Jorden og betale en aarlig Tribut.

Ogsaa af de andre Nationers Forter er der Rester tilbage. Fra Accra til Tokoradi er nu anlagt en ypperlig Automobilvej, som først fører ind i Landet gennem Urskov, men derefter følger Kysten og passerer en Række af de gamle Fæstningsværker, hvoraf

en Del ligger i Ruiner, medens adskillige er meget velbevarede.

Dette gælder først og fremmest Portugisernes skønne Borg *San George d'Elmina*, som opførtes i 1482, men senere erobredes af Hollænderne, der ombyggede den under Moritz af Nassau's Le-

Til venstre et engelsk Frimærke fra Guld-kysten, visende Christiansborg, flankeret af et Kakaotræ og en Palme.

Femdobbelt Guineadukat 1704.

Fra venstre mod højre: Guineadukat 1682 med Planen af et af Forterne og Dobbeltdukat af Guineaguld 1637 med Ordet „tandem“ (omtalt i Teksten).

delse. Paa Bastionerne staar endnu de gamle Kanoner med deres Kuglepyramider, og hver Aften trækkes Vindebroen op og sænkes først igen næste Morgen Kl. 6. Nu bruges Slottet af og til som Fængsel for fornemme Personer, en af Ashanti's Konger har saaledes siddet der som Fange og ridset sit Navn paa Væggen i Cellen. Slottet ligger paa en Halvø og ser pragtfuldt ud, grønne vajende Kokospalmer, en hvid Sandstrand og det blaa Hav med den voldsomme Brænding danner den herligste Ramme om de gamle Mure. Knappt saa malerisk, men meget imponerende med de vældige Mure og Bastioner er Englændernes Borg ved *Cape Coast*, begge Borge har ligesom de danske været Opbevaringssteder for Slaverne, indtil de kunde blive transporteret til Amerika paa Slaveskibene.

Det gik ret smaat for det dansk-afrikanske Kompagni, og i 1672 blev det forbundet med det nyoprettede vestindiske Kompagni, og dets Opgave blev at forsyne vore nyerhvervede Kolonier i Vestindien med Slaver, men 1755 ophævedes Kompagnierne, og Staten

købte og overtog alle Besiddelserne paa Guineakysten og i Vestindien. Der blev nu gjort flere Forsøg paa at anlægge Plantager paa Guineakysten, dels for at tjene Penge derved, dels for at skaffe gode Forhold for de indfødte. En dansk Læge *Paul Isert* var især ivrig i denne Sag. Han havde været Læge paa Guineakysten i Aarene 1783—87, rejste saa over Vestindien hjem til Danmark, og tog igen til Guinea det følgende Aar. Under sit Ophold derude sendte han en Række Privathbreve hjem, disse foreligger i Bogform

Efter at Brændingsbaaden er sat paa Grund, bæres den rejsende i Land.

og er overordentlig interessante baade gennem deres mange Oplysninger om Guinea og ved hele deres friske Stil. I Guinea begyndte han ved Negrenes Hjælp at rydde Urskov og dyrke Bomuld, Tobak, Indigo og Køkkenurter. Negrene var hjælpsomme og taknemmelige, men faa Maaneder efter Koloniens Grundlæggelse blev Isert angrebet af Feber og døde, kort efter fødte hans Hustru en lille Pige, men baade hun og Barnet døde nogle Maaneder senere. Ingen kunde fortsætte Iserts Arbejde, og Plantageanlæggelsen blev ikke til noget. Senere blev der fra dansk Side gjort andre Forsøg bl. a. med Dyrkning af Kaffe, og nogle af de store smukke Plantninger i den skønne botaniske Have oppe i Bjergene 50 km fra Accra er Rester af de gamle danske Plantageanlæg.

I 1803 ophævede Danmark som det første Land i Verden Slavehandelen. Derved mistede selvfølgelig Guineakolonierne deres handelsmæssige Betydning, nu var der jo intet Afsætningsmarked for Neger-slaver. Kolonierne gav i de følgende Aar stadig Underskud,

og man bestemte sig til sidst til at sælge disse besværlige Besiddelser. Dette skete i 1850, hvor England betalte Danmark 10,000 £ eller 180,000 Kr. for alle de den danske Krone tilhørende Forter og Handelsloger paa Guineakysten. Hollænderne holdt længere ud og solgte først deres Kolonier i 1872, hvorved hele Guldkysten blev engelsk.

Men hvad vi danske ikke magtede lykkedes for Englænderne. I Stedet for det lille „Danish Accra“, nu almindeligvis kaldet „Chri-

Brændingsbaaden ros ind til Kysten.

stiansborg Settlement“, har der rejst sig et nyt Accra, Guldkystens Hovedstad, som har 65,000 Indbyggere og er en vigtig Handelsby. Ganske vist sker al Landing stadig ved Brændingsbaade, men paa Stranden ligger store Ladninger af Træ og Kolanødder og under Kakaosæsonen Tusinder og atter Tusinder af Kakaosække parat til Udslibning. De sanitære Forhold er nu lige saa gode dér, som i et hvilket som helst andet tropisk Omraade, og Udtrykket „Hvid Mands Grav“ passer ikke længere.

Men for en Dansk er det en uforglemmelig Oplevelse at færdes i disse Egne, hvor Dannebrog engang har vajet i omtrent 200 Aar.